

Nagyböjti prédikáció

John
Donne

Elhangzott a Király előtt, Whitehallban 1629. február 12-én

„Mert a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is.” (Mt 6,21; Károli-ford.)¹

Láttam már olyan kicsiny homokórát, mely egy perc alatt lejár. Ha erről a textusról prédikálnék, és ilyen óra mérné, bizony, mialatt a homok egyszer leperegne, fele prédikációmát elmondanám, és megmutatnám a földhözragadt embernek az ő kincset és szívének vágyát (merthogy „a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is”). Tekintetét a homokórára irányítva mondanám neki: ott pereg, ott folyik el kincsed és veled együtt szíved is. De ha egy századra szóló homokórámmal lenne, olyan órámmal, melyen egy korszak alatt fut át a homok, ha a világ két féltekéjéből formálhatnám ezt az órát, és az egész világ felemésződne s hamuvá égne, majd a világ minden hamuja, homokja s atomja belekerülne ebbe az órába, még az is kevés idő lenne, hogy az istenfélő embernek elzengjem, mi az ő kincse, szívének vágya. Egy papagáj vagy más, az utánzásban járatos szelídített madár inkább képes arra, hogy számot adjon nekünk egy tanácskozással körül elhangzott bölcsességekről, mint hogy egy *Ambrus* vagy *Aranyoszájú Szent János* – bár mindkettő olyan férfi, kinek arany és méz szerepel nevében – elregélje nekünk a mennyek édességét és kincset, valamint az olyan ember békéjét, aki szívét erre a kincstre feltette. Amint a természet bizonyos elemeket ajándékozott nekünk, s minden test ezekből épül fel, és amint az emberi kultúra ábécét alkotott számunkra, s minden szó ezekből a betűkből áll, úgy a mi áldott Megváltónknak ennek az evangéliumnak három fejezetében olyan textusokból álló prédikációt hagyott ránk, melyekre minden prédikációmat alapozhatjuk. Vallásunk minden cikkelye, egyházunk minden kánona, hercegeink minden utasítása, atyáink minden homíliája, az isteni tudomány teljessége a Hegyi beszéd három fejezetében bennefoglaltatik. Miként a prédikátor, mikor prédikációja végére ér, cselekvésre buzdítja hallgatóságát („*Valaki azért hallja én tőlem e beszédeket, és megcselekszi azokat*”; Mt 7,24), és prédikációját saját gyakorlatával támasztja alá (valóban áldásos és hathatós módszer ez), így Jézus szószerűből kilépve a hegyről lejutott (Mt 8,1), és meggyógyította az első leprást, aki útját keresztezte, s ezeket minden dicsvágy nélkül tette, hiszen megtiltotta neki, hogy bárki emberfiának elmondja gyógyulása történetét.

Divisio

Az isteni tudomány e nemes testének egy végtagja ez a textus, miszerint „a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is”. Közvetlenül ez előtt áldott Megváltónk megtiltotta nekünk a *kincsek gyűjtését ebben a világban*, mondván, hogy itt „a rozsda és a moly megemészti, és a tolvajok kiássák és elloppják” [Mt 6,19].² Az előző versben ennek indoklása

¹ A fordításban szereplő bibliai idézetek a Károli-Bibliából valók.

² A szögletes zárójelben szereplő igehekelyek a fordító betoldásai, a kritikai kiadásban nem szerepelnek.

az, hogy a gyűjtött pénz elveszhet, itt pedig, hogy maga a gyűjtő veszhet el, „mert a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is”. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de az ő lelkében kárt vall?” (Mt 16,26) Textusunk tehát úgy áll, mint az a híressé vált hieroglifa, Püthagorasz Y-ja, melynek először is szára van, melynek segítségével stabilan áll, aztán pedig kétfelé ágazik. Az Y-nak pedig a szára s töve nem más, mint az argumentumnak az a fele, mely úgy kezdődik: mert. Vigyázz, hová rejtetted kincsedet, hiszen nagyon is fontos neked, hogy hol horgonyozik le a szíved, és „a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is”. És akkor szétnyílik ez a szimbolikus, didaktikus betű, ez az Y, két szarvra, két ágra: az egyik széles, de bal felől van, ez jelképezi az e világi lét kincseit, a másik keskeny és jobb felől található, ez pedig az a kincs, mely az eljövendő világban ránk vár.

Cor fixum

Először tehát ragaszkodjunk eme szimbolikus betű rúdájához, szárához, törzséhez, tövéhez, és ezen belül fordítsuk figyelmünket a szívnek azon rögzítettsége felé, amelyet Isten tőlünk elvár. Isten az embertől nem kér olyat, ami a természettel

John Donne

ellenkezne. Minden, amit Isten az embertől kér, mintegy bele van pecsételve a természetébe és rá van írva a szívére. Ez az állhatatosság tehát, a szívnek ez a rögzítettsége az emberi természet szerint való. Minden ember felteszi a szívét valamire, és Krisztus ezen a helyen nem arra kéri az embert, hogy valamire ráirányítsa a szívét, hanem sokkal inkább arra szólítja fel, hogy megfelelő dolog után vágyakozzék. De az igazat megvallva, már az első feladat is, hogy összeszedjük magunkat, újraépítsük, összegyűjtsük, mustrára hívjuk magunkat, és hogy szívünket teljesen és intenzíven, közvetlenül, őszintén, emfaticusan és energikusan egyvalamire irányítsuk, az is oly nehéz. Saját természetünk ugyanis romlottságában kavargó, meg aztán a dolgok végtelen sokasága vesz körül minket. Ezért van szükség Urunk felszólítására és buzdítására: ezért van, hogy a Szentírásban a szív mellett leginkább olyan melléknév áll, mely annak teljességét, egységét jelzi, úgymint *toto corde, omni corde, pleno corde*: egész szívből, teljes szívből, teli szívvel. Ugyanis ami oszthatatlan, egyben mozdíthatatlan is, egy pontot, mivel nem lehet szétbontani, el sem lehet mozdítani. Minden középpont, a pólusok, Isten maga, mivel oszthatatlan, ezért egyben mozdíthatatlan is. Amikor az ember szíve teljes egészében egyvalamihez ragaszkodik, olyan módon, hogy nem szórja szét és osztja

meg magát, csak akkor lesz rögzített. Ez Dávid öröme, melyből erőt merít, nem a *cor paratum*, „Kész az én szívem, oh Isten, kész az én szívem” (Zsolt 57,7) – hiszen Isten is előkészítheti a szívét, de mi azt szétszórhatjuk és megoszthatjuk –, hanem a *cor fixum*, „Kész az én szívem, oh Isten, hadd énekeljek és zengedezzek; az én dicsőségem is kész. Serkenj fel, te lant és hárfá, hadd keltem fel a hajnalt! Hálat adok néked a népek között, Uram!” (Zsolt 108,1–3)³ Ez olyan dicsőség, melyhez Dávid újból és újból visszatér: hiszen ugyanazokat a szavakat ismétli újra és újra, ugyanazon érzelmi töltettel. Úgyhogy az ő dicsősége, győzelme, diadala, békéje, megnyugvása és magára hagyatkozása mind onnan eredt, hogy szíve rögzített volt. Hiszen szívének ez a rögzítettsége jele volt oszthatatlanságának. Amikor Isten így szól: „Fili, da mihi cor”, „Adjad, fiam, a te szívedet nekem” [Péld 23,26], ez alatt az egész embert érti. Bár az apostol szerint, „A szem nem az egész ember, sem a fül

³ Bár Károli fordításában a „kész” szó szerepel, a *cor fixum* tulajdonképpen ’rögzített szív’ jelent.

nem az egész ember” (1Kor 12,17),⁴ nem úgy érti, hogy a szív nem egyenlő az emberrel, hiszen a szív maga az ember, a szív minden. Ahogy Mózes sem elégedett meg azzal a megbízással, melyet a fáraó adott neki, hanem mindenre igényt tartott, a fiatalokra és az idősekre, fiaikra és lányaikra, minden nyájukra és csordájukra, mindenre, ugyanígy amikor Isten így szól: „*Fili, da mihi cor*”, „*Adjad, fiam, a te szívedet nékem*”, Isten nem elégszik meg a szememmel, hogy pusztán szemléljem őt műveiben (a kinyilatkoztatás előtti ember istenessége csupán ebből áll), sem a fülemmel, ha számos prédikációt meghallgatnék is (ez nem más, mint új találmány, új rózsafüzér, hiszen amint a pápista is, miután elimádkozott egy sorozat Ave Mariát, úgy érzi, jól végezte dolgát, talán én is hasonlóan vélekedem, ha elég prédikációt hallottam), hanem Istennek a szív kell, és azon keresztül az embernek minden érzékszerve, mert csak akkor lesz a szív teljes, oszthatatlan és mozdíthatatlan. Ezt kéri tehát Isten, és erre törekszünk mi is, amikor szemléljük Püthagorasz szimbolikus betűjének szárát és a szív mozdíthatatlanságát és rögzítettségét. Mégis, bár a szív összeszedettségre hivatott, ennek sok akadálya van. Szűkítsük most le ezeket háromra: először is, *cor nullum*, a szívtelenség, amikor valakinek szíve sincs, tudatlan és érzéketlen, aztán akadály még a *cor & cor*, *cor duplex*, a kettős szív, a kétkedő, megosztott szív, mely nem tudatlan, sem nem érzéketlen, hanem inkább zavarodott és határozatlan, és végül a *cor vagum*, a csatangoló, állandóan úton lévő, fáradt szív, mely nem érzéketlen, sem nem határozatlan, hanem inkább állhatatlan. Ez a „háromság” veszélyezteti a mi egységünket; a szív rögzítettségét és teljességét, amelyet Isten szeret: az érzéketlenség, amikor nem mérlegelünk, a határozatlanság, amikor nem döntünk, és az állhatatlanság, amikor nem tartunk ki, és ezek mindegyikére egyenként szeretném ráirányítani imádságos tekinteteket.

Cor nullum

Az első a *cor nullum*, a szívtelenség, az értelem és gondolkozás hiánya. Egy semmittevő test betegség az államban, a semmittevő lélek pedig szörnyeteg az emberben. „*Ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék*” (2Thessz 3,10), ám akkor éhen hal. Az a lélek, mely nem gondolkodik, nem mérlegel, és nem is összpontosít (ami a lélek rendes feladata), hamar elillan. Az ilyen lélek nem dolgozik a testen belül, hanem sokkal inkább csak lélegzik, és mint a füst, tovaszáll. Ahogy a magánemberek birtoka egyaránt tönkremehet a hanyagság vagy a kapzsi felélés miatt, ugyanúgy a lélek is elveszhet nemcsak a rossz gondolatok, hanem a gondolkozás hiánya miatt is. Istennek ugyanolyan rosszullesik, ha mellőzik, mint ha megbántják, és ugyanúgy megsértjük őt *in corde nullo*, hanyagságunkban, mint ahogy provokáljuk őt és ellenszegülünk neki *in corde maligno*, szívünk lázadásával. A szív megsemmisülése, semmivé válása is lehet jó. Isten lelkének tüze ugyanis elragadhat engem, és (amint tette azt a tanítványok lelke az emmausi úton) *gerjedezhet bennem az én szívem* (Lk 24,32), amikor megnyílik számomra a Szentírás. Ilyenkor Isten kihirdeti végzését az én bűnöm ellen, és ez a tűz legyőzheti korábbi ridegségemet és hűvösségemet, valamint az ezt követő langyosságomat és respektuságomat, és meglágyíthatja, gyengéddé teheti szívemet. Ezt Jób is így érti, amikor kijelenti: „*Mert Isten félemlítette meg az én szívemet, a Mindenható tette ernyedtté szívemet.*” (Jób 23,16)⁵ Ugyanis vannak agyagszívek és viaszszívek. Van, akinek szívét megkeményíti Isten tüze, azaz büntetése. De ha Isten tüze győz az én hűvösségemen és utána langyosságomon, és megpuhítja szívemet, hogy alakíthatóbb legyen, akkor a munka már előrehaladt, de be nem fejeződött. A fémmel is megeshet, hogy lágy, de még nem alakítható, a vas is lehet izzó vörös, de nem kész arra, hogy formába öntsék. Isten tüze által megolvad a szív, folyékonyvá válik és kiöntetik. Erről szól Ráháb Józsué kémjeinek („*És a mint hallottuk, megolvadott a mi szívünk, és nem*

⁴ Donne szóhasználatát követtem. Károli fordításában: „*Ha az egész test szem, hol a hallás? Ha az egész hallás, hol a szaglás?*”

⁵ Donne szóhasználatát követtem. Károlinál: „*...a Mindenható rettentett meg engem.*”

maradt bennük lélek”; Józ 2,11; 5,1).⁶ Amikor Isten csodálatos végzéseit vagy irgalmát szemlélve az én szívem is megolvad és kiöntetik, és lélek sem marad bennem, amikor így kimerítettem és kiüresítettem magam, megszabadulva minden magamra hagyatkozástól, úgy kerülök az Isten kezébe, olyan képlékenyen és engedékenyen, mint az első földgöngy, melyből Ádámot (s benne engem) megformált. Ez a göngy egy cseppet sem vonakodott Istennel szemben, ilyen hát a szív áldott megsemmisülése. Úgy szólok magamhoz, ahogy az apostol is tette: „*Semmi vagyok*” (2Kor 12,11), és utána Istenhez: Uram, bár semmi vagyok, épp annyi vagyok, mint amiből az egész világot alkottad. Oh, Te, aki az egész világot semmiből alkottad, alkoss belőlem, aki saját szememben semmi vagyok, új teremtményt Krisztus Jézusban! Ez a szív áldott felemésztődése és dicsőséges megsemmisülése. Abban is áldott megsemmisülés rejlik, amikor bűneimet megbánom. Miként az erős szél koptatja a márványszobrot vagy egy folyamatos csöpögés a márványkövezetet, úgy a szent okból folyó könnyeim, melyeket az ő vére színez meg, és megszentelt sóhajtásaim, melyeket a bennem fúvó Szentlélek szentelt meg, kikoptatják márványszívemet, vagyis szívem márványkeménységét, és kivájják szívemet, Istennek ezáltal ürességet biztosítva, és helyet, hogy új szívet teremtsen bennem. De ha Isten ily módon már új szívet teremtett bennem, azaz képessé tett rendelése által egy szent feladatra, akkor ezt a szívet megsemmisíteni, semminek gondolni s tartani – korunkat a keresztlevéll szerint számítani, és nem tetteink szerint, melyeket Istenért, Hercegünkért, Hazánkért, Felebarátunkért, Magunkért (azaz lelkünkért) cselekedtünk, az évszakokat csak a megevett gyümölcsök szerint és nem Isten nyilvános és a nemzetre kiáradó áldásai szerint ismerni, vallásunkat csak rajta keresztül minket ért előnyökről ismerni vagy a másik oldalról itt ülni és nem tudni, hogy mit is hallottunk legutóbb, imát, prédikációt vagy éneket – mindez a szívnek olyan megsemmisülése, olyan kiüresedése és felemésztődése, amely Istenünkre vet rossz fényt. Tudjuk ugyanis, hogy *Respuit datorem, qui datum deserit*, aki nem használja az ajándékot, megveti az ajándékozót (Tertullianus).⁷ És ezért „*a vessző pedig a bolond hátának való*” (Péld 10,13), tehát annak jutalma, *qui indiget corde*, aki szív nélkül van, azaz nem fontolja meg, mit kellene cselekednie, vagy hogy mit cselekszik. És ez a szív állhatatosságának és rögzítettségének első ellensége, mely állhatatosság nélkül kincsünk sem lesz. Most pedig végeztünk első részünkkel, a *cor nullum*mal, és haladunk tovább a második részhez, mely *cor & cor*, *cor duplex*, a kettős szív, a kétkedő, megosztott szív, mely nem tudatlan, hanem határozatlan.

Cor Duplex

Ez a határozatlanság és tanácstalanság Isten azon fenyegetéséből származik, mely úgy hangzik: „*rettegő (ti. remegő) szívet, epedő szemeket és sóvárgó lelket ad ott néked az Úr.*” (5Móz 28,65) Ez nem az a *cor nullum*, vagyis olvadozó szív, mint Józsué idejében volt, amikor *nem maradt bennük lélek*, hanem *cor pavidum*, olyan szív, mely nem tudja, hol állapotjon meg, és mi után vágyakozzon, ahogy a Szentírásban áll: „*Reggel azt mondd: Bárcsak estve volna! Estve pedig azt mondd: Bárcsak reggel volna!*” (2Móz 28,67) Talán erre gondolt Salamon, amikor így imádkozott: „*Adj azért a te szolgádnak értelmes szívet!*” (1Kir 3,9) Szent Jeromos olvasatában a *cor docile* jó tanácsra nyitott szív, mely a jó természet jele. De ez nem minden, hiszen az eredetiben az áll, hogy *leb shemmeani*, azaz *cor audiens*, egy szív, mely hajlandó meghallgatni a jó tanácsot. De Salamon még ennél is többet kér, olyan szívet, amely tud *választást tenni jó és gonosz között*, kéri a belátás, döntés és határozottság lelkét, olyan szívet kér Istentől, mely elfogadja a jó tanácsot, mely különbséget tesz a tanácsok közt, és el tudja magát határozni, tud mérlegelni és döntésre jutni. A türelemnek igencsak furcsa megnyilvánulása lenne, ha egy ember meglegéddel elfogadná, hogy mindennap nyújtják a kínpadon, hogy egy-két hüvelykkel növekedjen a magassága. Nekem ugyan-

⁶ Donne szóhasználatát követtem. Károlinál: „*nem támadt többé bátorság senkiben sem miattatok.*”

⁷ A kritikai kiadásban a patrisztikus idézeteknél csak a szerző neve szerepel.

olyan furcsa úgy vágni bölcsességem növekedésére, hogy szívemre vegyek minden féltékenységet, kételyt, zavart és aggályt, mely felmerül saját keblemben vagy családom körében. Mindez kínpad lelkemnek. Az ellentmondás lelkiülete hasznos lehet a nagytanácsok életében, ahol a dolgok további megvitatására késztet. De az ellentmondás lelke a saját keblemben visszatart attól, hogy belássak, döntsek és határozott legyek, akár vallásomban, akár viselkedésemben és alkalomadtán vészhelyzetekben. Mindez a léleknek egy beteges arculata, veszélyes erőtlenség és komoly, baljóslatú helyzet. Ha Józsué várt volna az Úr szolgálatával, amíg minden szomszédja és családjaik, a körülötte élő királyok és országuk lakosai is ugyanúgy vélekednek, mikor jelenthette volna ki Józsué: „én azonban és az én házam az Úrnak szolgálunk?” [Józs 24,15] És ha Eszter nemzete életben maradása érdekében nem kért volna meghallgatást a királynál mindaddig, míg minden akadály elhárul, mikor érkezett volna el ahhoz az elhatározáshoz, „megyek [...], ha azután elveszek, hát elveszek”? [Esz 4,16c] Ha egy malomkő az északi sarktól kezdene zuhanni, egy pedig a délitől, a föld középpontjánál találkoznának, és ott nyugodnának, a természet rendezné őket így. Ha én pedig nem vagyok arra képes, hogy saját kételyeimet vallásos és erkölcsös cselekedetek segítségével elcsitítsam, ez inkább szédülés és ingatagság, mint bölcs körültekintés és óvatosság.

Amikor Isten nagy hadseregeket készített fel csatára, amint a Szentírásban is olvashatjuk, „*tanquam unus vir*”, „egy férfiként vonultak ki” (1Sám 11,7).⁸ Amikor Isten megerősítette az ő szerettét Dávidját, hogy király legyen, ezt *Uno corde tette*, „egész Izráel egy szívvel azon volt, hogy Dávidot királlyá válasszák” (1Krón 12,38). Amikor Isten felgyorsította az Egyház gyarapodását, ezt így fejezi ki a Szentírás: *una anima*, „A hívők sokaságának pedig szíve-lelke egy vala” (ApCsel 4,32). Ha Isten nemzeteket, hadseregeket és egyházakat egyetlen szívként tud egyesíteni, a mi egyetlen szívünkben ne csináljunk kettőt: ne legyen a mi szívünk megosztott, kétkedő, zavarodott, határozatlan szív, hanem minden esetben jelentsük ki magunk előtt: ezt kell tennem. Isten a szívet kéri, egységes és teljes szívet, mert amíg ilyen a szív, Isten remél benne. De amikor szívünk két szív,

Anthonis van Dyck: Tövískoronázás

⁸ Donne szóhasználata. Károlinál: „*kivonulának mind egy szálíg.*”

melyek közül egyik Istent, másik a Mammont imádja, akkor is, ha egyenlőnek tűnik a felosztás, mégiscsak a Mammon oldala győz majd Isten ellen, mert az előbbi vagyont ajánl, és az e világi dolgok biztos birtoklását, míg Isten az eljövendőt ajánlja, melyek még csak reményben a mieink. Így tehát a *cor nullum*, a szívtelesség, érthetlenség, tudatlanság, érzéketlenség és a *cor duplex*, a zavart, tétovázó és határozatlan szív egyaránt ellensége annak a szívbeli rögzítettségnek és szilárdságnak, melyeket Isten szeret, és melyeket Püthagorasz szimbolikus betűjének száránál vizsgáltunk meg. Ugyancsak ellensége a szív szilárdságának a harmadik állapota, amely a *cor vagum*, a csatangoló, mindig úton lévő, állhatatlan szív.

Cor vagum

Sokszor saját tetteinkben és lelkiismeretünk vizsgálata és megrostálása közben (mert ennél magasabbra nem jutunk) győzedelmeskedünk az első nehézség, az értetlenség felett, ha értelmesen átgondolunk valamit, és a másik nehézség, a határozatlanság felett is győzedelmeskedünk, amikor magabiztosan határozunk, de a harmadik nehézség felett, mely az állhatatlanság, sohasem sikerül győznünk, hiszen ha sikerül is szent elhatározásunkat tettekre váltani, ezekből a tettekből jó szokást kovácsolni már annál nehezebb. A Szentírásban az áll: csalárd („*Csalárdabb a szív mindennél, és gonosz az; kicsoda ismerhetné azt?*”; Jer 17,9), eredetiben *gnacob*, nemcsak arra utal, hogy a szív *fraudentum*,⁹ hanem *versipelle*¹⁰ is, tehát úgy csalárd, hogy különböző alakokat ölt, és ezeket állandóan változtatja. Ilyen módon nemcsak másokat csapunk be (amikor egyik napról a másikra valakitől elfordul a szívünk), hanem magunkat is, hiszen nem tudjuk, szívünk egyik napról a másikra milyenné változik és hová lesz. Szent Gergely Ézsaiás szavaira, „*Redite praevaricatores ad cor*”, „*Térj vissza, bűnös, saját szívedhez*” (Ézs 46,8),¹¹ a következőket mondja: „*Longe eos mittit*”,¹² azaz Isten tudja, hová tér meg az a bűnös, akit saját szíve után küld. Hol van a szíved? Talán emlékszel, tegnap hol volt: ebben és ebben a hivatalban vagy kamarában. Amint a tegnap érzelmei mára megváltoztak, úgy változnak a ma érzelmei is holnapra. „*Törvényeimet megvetették*” (Ez 20,16), így panaszkodik Isten Ezékiel által, azaz nem hatnak rájuk az én büntetésem, hiszen természetes baleseteknek magyarázzák őket, utána pedig azt mondja: „*szombataimat megfertéztették*”, azaz vallásosságukban haloványra, langyossá és közömbössé váltak. Mi okozta vajon Isten törvényeinek elhagyását és ezt a langyosságot, közömbösséget? Az, ami ezután az írásban következik, azaz hogy „*bálványaik után járt vala szívök*”. Járt-e? Vajon merre járt? Mindenfelé, „*Quot vitia tot recentes deos*” (Jeromos), mert ahány bűnös szokás, annyi bálvány.¹³ Így hát minden embernek van egy bálványa, egy bűne, és egyik bálvány után a másikat követi, egyik bűnből a másikba esik, hiszen minden bűnnek szüksége van egy másik bűnre, hogy palástolja és kisebbnek láttassa azt. Még bűneinkben sem vagyunk állhatatosak, nemhogy szent elhatározásainkban. Panaszkodunk ugyan a római egyházra, hogy nem engedi az *in utraque*, azaz a két szín alatti úrvacsorát, de vajon közülünk ki az, aki valóban *in utraque*, két szín alatt járul úrvacsorához, oly módon, hogy egyszerre bánja a múltban elkövetett bűneit, és el is határozza, hogy a jövőben megjavul? Hacsak a mennyek Ura nem teremt bennünk új szívet, a mienk *cor nullum*, s megsemmisül az értelmetlenségben. Hacsak a mennyek Ura nem egységesíti szívünket, a mi szívünk bizony *cor & cor*, egy kettéhasított, megosztott szív, az állhatatlanság szíve. Hacsak a mennyek Ura nem rögzíti elhatározásainkat, a mi szívünk nem más, mint *cor vagum*, egy

⁹ Lat. 'csaló'. – *A szerk.*

¹⁰ Lat. 'kaméleon'. – *A szerk.*

¹¹ Donne szóhasználat. Károlinál: „*vegyétek eszetekbe, pártütők!*”

¹² Szó szerint „messziről/messze küldi őket” (ti. az Úr).

¹³ Szó szerint „ahány bűnös szokás, annyi új bálvány”.

sokféle, csatangoló szív, mely füstként elillan és állhatatlan. És e három állapot mind ellensége a szív szilárdságának és rögzítettségének, melyet Isten szeret és melyet mi keresünk. Ugyanakkor bármennyire is elcsatangol a szív, és bármily rövid ideig is állapotodik meg egy-egy helyen, mégis, ahol megállapodik, Krisztus szerint ott van a szív kincse, hiszen a textus szavai, „*Mert a hol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is*”, fordítva is igazak, miszerint ahol a szíved, ott a te kincsed. És így lépünk tovább Püthagorasz szimbolikus betűjének zárától, mely a szív szilárdsága és rögzítettsége, a betű szarvaihoz és ágaihoz. A baloldali ág szélesebb, és az e világi lét romlandó kincseit jelképezi, míg a jobboldali, keskeny ág az eljövendő világ örökkévaló kincseire mutat. Mindkét oldalon igaz, hogy ahol a szíved, ott a te kincsed is.

Thesaurus

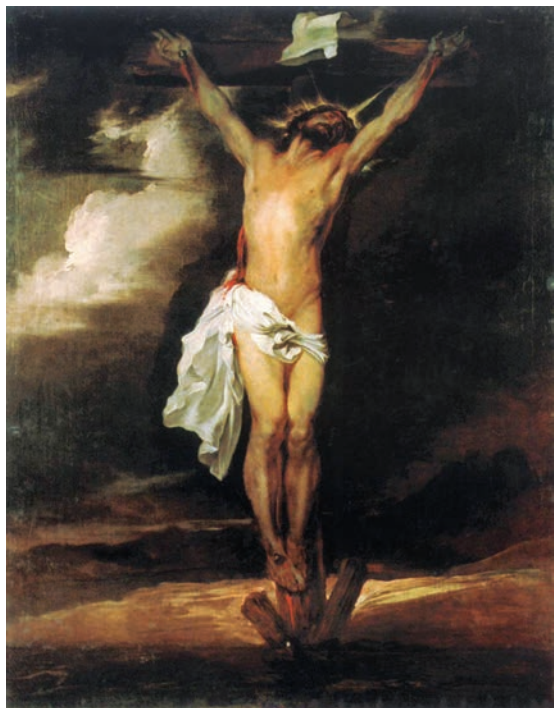
Szó szerint, elsődlegesen és lényegében a *thesaurus*, azaz kincs szó nem jelent mást, mint *depositum in crastinum*, a holnapról való gondoskodást. Ez is mutatja, hogy már jelentéktelennek tűnő dolgok, mint egy rendezett elme és egy megelégedett szív, kincset érnek. De mi kibővítettük e szavak jelentését: a gondoskodás immár mindent jelent, ami csak elérhető, beszerezhető, a holnap pedig minden időt magába foglal, amíg csak nap nappal váltakozik az idők végezetéig. De ha ezekről a végtelen dimenzióktól és örökkévalóságtól eltekintünk, vajon létezik-e olyan dolog a természetben (most a kincs szót legszűkebben értelmezzük mint a holnapról való gondoskodást), mely holnap is biztosan létezni fog? Ül-e köztünk olyan ember, aki biztosra veheti, hogy holnap is az lesz, aki ma? Vannak ugyan kitüntetéseitek, hivatalaitok, vagyonotok, talán mindez pecsét alatt, a pecsét azonban viaszból van. Ez a viasz egyrészt tartós, ragaszkodik és simul, hogy megmutassa annak a szívnek állhatatosságát, mely mindezt nektek adja és bízódik, hogy a tiétek is marad elválaszthatatlanul. De a viasz, ha melegítik, természete szerint olvadozó, képlékeny, szétfolyó, és így a ti kitüntetéseitek, hivatalaitok, vagyonotok is, ha túlságosan belemelegedtek ezekbe, vagy elbizzátok magatokat, esetleg másokon kívántok uralkodni általuk. Ezekhez a kitüntetésekhez, hivatalokhoz és vagyonokhoz pecsétetek is van, de vajon lepecsételtek-e ezek is titeket, hogy így biztosítsák holnapig való megmaradásotokat? Áldott Megváltónk adott-e annak a férfinak akárcsak egy napot is vagy a holnaphoz való reményt, akihez így szólt: „*Bolond, ez éjjel elkéri a te lelkedet te tőled*” [Lk 12,20]? Van-e köztünk olyan, akinek ne mondta volna ezt Krisztus?

Thesaurus malorum

De kincse mindenkinek van, hiszen „*a gonosz ember az ő szívének gonosz kincseiből hoz elő gonoszt*” (Lk 6,46), mondja a mi Megváltónk. Minden embernek van olyan bűne, melyre feltette szívét, és ahol a szíved van, ott van a te kincsed is. „*Nem használnak a gonoszság kincsei*” (Péld 10,2), mondja Jób.¹⁴ Ez igaz ugyan, de a gonoszságnak is vannak kincsei. „*Vannak-é még a gonosznak házában hamissággal gyűjtött kincsek?*” (Mik 6,10a) Gondolkozz csak el a még szócska súlyán. Bár még óv téged egy éber herceg ereje, akit igazságos tanácsadók vesznek körül, bár még őriz egy vallásos herceg jámborsága, akit szorgalmas klérus vesz körül, bár még sok olyan támaszban van részed, melyet atyáid élveztek, és amely után felebarátaid vágyakoznak, és ennek a sok támasznak Isten kegyelmével a gyümölcse is kezd beérni, de mindemellett nem igaz-e, hogy „*vannak még a gonosznak házában kincsek?*” Nem így van-e? Nincs-e „*ösztövérvéka, a mely útálatos?*” [Mik 6,10b] – kérdi a próféta ugyanott; olyan véka, mely nemcsak az árut méri hamisan, hanem az embert is? Mert amikor Isten ezt az igét mondta, úgy értette: nincs-e a királyi udvarban hamis mértéke az embernek? Salamon is, aki egyszerre átlátta azokat az

¹⁴ Donne hibásan emlékszik a textus helyére. Jóbna tulajdonítja, míg az a Példabeszédek könyvéből való.

alacsonyabb hivatalokat, melyek tőle származtak, és a magasabbakat is, melyeket ő maga birtokolt, tapasztalatból beszél a jelenről és profetikusan a jövőről, amikor így szól: „*A mely uralkodó (magas pozícióban lévő ember) a hamisságnak beszédire hallgat, annak minden szolgálói latrok.*” (Péld 29,12) Vajon helyesen becsülik-e az udvarban az embereket? Nincs-e elnyomás az országban? A kutyákat nem kényeztetik-e, miközben emberek halnak éhen? „*Nem veszik-e meg a szegényt pénzen? És a szűkölködőt egy öltő saruért? És a szegénynek nem hulladék gabonát árulnak-e?*” (Ám 8,5–6) Nincs-e elnyomás az országban? Nem folyik-e zsarolás Westminsterben? „*Nem mondják-e a gonoszt ajándékért igaznak, és az igazak igazságát nem fordítják-e el tőlük?*” (Ézs 5,23) Nem folyik-e zsarolás Westminsterben? Hát összeesküvés és törvénykerülés London

Anthonis van Dyck: Keresztre feszítés

városában? Nem akar-e mindenki gazdagabbnak tűnni, mint amilyen, amikor a másikkal üzletet köt? És szegényebbnek, amikor a köz javára kellene adakoznia? Nem gazdagodtak-e meg az emberek a kereskedelem által, és nem fuvalkodtak-e fel szívükben gazdagságuk miatt? (Ez 28,5) Nem hagyták-e el munkájukat, hogy zálogos ruhákon nyújtózkodjanak minden oltár mellett (Ám 2,8), és nem lustaságban és aljas módon szerzett vagyonból vették-e meg nemesi címüket? Nincs-e összeesküvés és törvénykerülés London városában? Nincs-e demagógia az egyházban? És annak minden tagjában? Felemás igehirdetés és annak felemás hallgatása? Vagy hallgatás és igehirdetés helyes cselekedetek nélkül? Nincs elég saját nemzeti bűnünk, hogy mint szigetország még azokat is importáljuk? És bár a behozott árut nem javítjuk és nem is magunk gyártjuk, a más nemzetek bűnét bizony finomítjuk. Amint a Rajna menti gyengébb szőlő a Kanári-szigeteken megerősödik, úgy virulnak más nemzetek bűnei, amikor hazánkba plántáljuk őket. Nincsenek-e meg korunk bűnei, hogy a múltba nyúlunk vissza példákért és a jövőnek készítünk kárhozatos precedenst? Amint nemcsak ezüstöt és aranyat, hanem réz- és vasedényeket is behoztak az Úr szentélyébe (Józs 6,19), úgy nem csupán a magas pozíciókban lévők dicső bűnei, nemzetünk és korunk bűnei járulnak hozzá ehhez a kincshez, hanem a legnyomorultabb koldus az utcáinkon is adakozik a bűnnek e nagy kincstárához. Adományával ő is támogatja a gonosz ügyet. Jézus nevében kér alamizsnát, és Jézus nevében átkozza meg azt, aki nem ad. Tetteti a sántaságot, vagy úgy ragaszkodik hozzá, hogy már nem is vágyik gyógyulásra, mert az ő sántasága az ő áruja, az ő mestersége, hogy

városi szóhasználatl éljünk. „*Vannak-é még a gonosznak házában hamissággal gyűjtött kincsek*”, amikor azok, akiknek nincsen háza, hanem az utcán fekszenek, dúskálnak ezekben a kincsekben?

Thesaurus Dei hic

Vannak bizony, és amint a kincs természete szerint osztódik és sokasodik, a bűn kincstára ugyanígy gyarapszik. *Thesaurizamus iram*, haragot gyűjtünk magunknak „*a haragnak és az Isten igaz ítélete kijelentésének napjára*” (Róm 2,5), ugyanis a nép bűneiről beszél az Úr, amikor így szól: „*Nincsen-é ez elrejtve nálam, lepecsételve az én kincseim között?*” (5Móz 32,34) Összegyűjti az engedetlenség bűnét. Vajon hová? Ítéletének kincstárába. És akkor még ezen a világon megnyitja ellenünk a hó és jégeső kincsét (Jób 28,22), azaz a szabálytalan időjárását, a terméketlenség és

éhínség kincsét, és szeleket is kihoz az ő kincstárából (Zsolt 135,7), ellenséges szeleket, viharokat és égzengést, hogy keresztezze terveinket. Amint Círusnak mondja, Néked adom (még neki, Círusnak is, akit ostorává tett ugyan, de nem szeretett), „néked adom a sötétségnek kincseit és a rejték helyek gazdagságait” (Ézs 45,3), Isten felhatalmazza az ellenséget (akkor is, ha nem szereti), hogy büntesse a népet, amely eltávolodott tőle. A háború, szükség és betegség Isten ellenszenvének a fegyverei, és ezeket árasztja kincstárából erre a világra.

Thesaurus Dei in futuro

Isten az eljövendő világban is megnyitja kincstárát. (Fordítóink fegyvertárnak fordították ezt a szót, és nem kincstárnak, pedig mindenképp kincstárnak fordítandó az *otzar* szó,¹⁵ amint azt Jónánál, Dávidnál és Ézsaiásnál márt több versben láttuk.) „*Felnyitotta az Úr az ő tárházát, és előhozta az ő haragjának szereit*” (Jer 50,25), mondja a próféta, és itt már nem az Úr ellenszenvéről van szó, hanem sokkal súlyosabb szó szerepel itt, az *Úr haragja*. Isten irgalmának kincstárából és rejtékéből hadd kérjelek benneteket, ne nevezétek szatírának vagy szónoki bravúroskodásnak, ha az Úr haragjáról szólok. Amint Salamon is megmondta, „*Mindennek rendelt ideje van*” [Préd 3,1] – annak is, hogy a felfuvalkodott szívek vágyai meghiúsuljanak, annak is, hogy a megtört szívek összeforrijanak –, és most a bűnbánat ideje érkezett el. Hadd mondjam hát el, hogy Isten haragjának említésétől, sőt már pusztá ismeretétől is félelem kellene hogy eltöltse az ember szívét. Isten haragját csak az ismeri, aki érezte és átélte azt. Csak tapasztalat útján ismerhetjük meg, és ez a tudás szerzésnek igencsak szomorú és nyomorúságos módja. Emlékezzünk, a kincs nem más, mint gondoskodás a holnapról. Így semmi világi dolog nem bizonyul kincsnek, hiszen még jövőnk sincs biztosítva. Ugyanis ennek a világnak a dolgai éppúgy eltávolodnak tőlünk, mint ahogy mi eltávolodunk tőlük, maga a világ is elmúlik és semmivé lesz. De mi azért megtaláltuk a módját, hogy kincset gyűjtsünk, amikor bűneinket halmozzuk. Istent is okos beosztásra és gondoskodásra tanítjuk, mert amikor mi bűnökkel fegyverkezünk fel, ő is felfegyverkezik: a bosszúság kincseivel ebben a világban és a harag kincseivel az eljövendőben. De amint „*a gonosz ember az ő szívének gonosz kincseiből hoz elő gonoszt*”, ugyanúgy (mondja a mi Megváltónk) „*a jó ember az ő szívének jó kincseiből hoz elő jót*” (Lk 6,45). Ez az utolsó tollvonás egészíti ki Püthagorasz szimbolikus betűjét. Ez az a szarv, az az ág, mely jobb felől található, és bár keskeny, de jobb vidékre vezet, földszorosokon keresztül ugyan, de egy valóban csendes óceánhoz, amely nem más, mint az istenes ember kincseinek szemlélése ezen a világon, és Isten neki szánt kincseinek szemlélése mind e világon, mind az eljövendőben.

Thesaurus Bonorum

Az Istennek szentelt dolgokat gyakran nevezik Isten kincseinek, *thesauri Dei* és *thesauri sanctorum Dei*.¹⁶ Isten kincsei és Isten szolgálóinak a kincsei a Szentírásban ugyanazt jelentik, így aki ispotályt lop meg, Istent magát lopja meg. Igaz, ha egy talentumot vagy ékkövet vagy nagy mennyiségű nemesfémeket a kincstárnak ajándékozunk, adományának számít, de mennyivel nagyobb adomány, ha valaki a kincstárnak egy egész kincstárát ajándékoz. Egy egész könyvtárnyi könyvet a könyvtárának ajándékozni is többet jelent, mint ha csak egy író kötetét adományozzuk oda. Az istenes ember maga is könyvtár és kincstár, és így méltó arra, hogy Istennek szentelje. Töltsd el magad az istenesség kincsével! De mi is az

¹⁵ Az *otzar* szó héberül kincset jelent.

¹⁶ Szó szerint „Isten szentjeinek kincsei”.

istenesség? Legtágabb értelemben véve istenfélelem. Aki könyvének első fejezetében *Initium sapientiae*nek hívja, mondván, az „*Úrnak félelme feje a bölcsességnek*” (Péld 1,7), a huszonkettedik fejezetben más nevet ad neki, *finis modestiae*, „*az Úr félelme az alázatosság betetőzése*” (Péld 22,4).¹⁷ Az alázatban egy embernek sem kell mélyebbre hajolnia, mint hogy Istent féli. Amikor Isten a jó Ezékiásnak ígerte mindazt a boldogságot, bölcsességet, tudományt és üdvös erőt, amely

egész útján elkísérte, igaznak bizonyult, hogy az „*Úr félelme lesz kincse*” (Ézs 33,6). Ezért hát „*thesaurizate vobis fundamentum*”, „*gyűjtsetek magatoknak kincseket jó alapul a jövőre, hogy elnyerjétek az örök életet*” (1Tim 6,19). Mindent istenfélelemből tegyetek! Minden háborús előkészületben emlékezzetek meg a Seregek Uráról, és féljétek őt! Minden béketárgyalás közepette emlékezzetek meg a Béke Hercegéről, és féljétek őt! Minden tanácskozáskor emlékezzetek meg a nagy Tanács Angyaláról, és féljétek őt! Féld Istent ugyanúgy délben, mint éjfélkor, ugyanúgy napsütésének ragyogásában és dicsőségében, mint legsötétebb napfogyatkozásakor, féld Istent ugyanúgy gazdagságban és szegénységben, felemelkedéskor és elestedben! Gyűjts ezer fontot ma azáltal, hogy megvizsgálsz az elnyomottat, és tízezer fontot holnap, hogy az elnyomó karmait visszavágod! Gyűjts egymillió fontot ma, amikor Isten ügyét megszívleled, és több tízmilliót holnap, amikor kézbe veszed! Minden lélek gyűjtsön magának egy pennyt azáltal, hogy egy kis kísértésnek ellenáll, és később egy shillinget, ha ellenáll a nagyobbak is, és egyre csak gyűlik majd a kincs. És mindez annyi talentumot tesz majd ki, olyan sokat, hogy gyülekezetünk legszegényebb embere sem cserélné el egy egész ezüsttel megpakolt flotta kincséért, a *Terra Firma* flotta kincséért, sem pedig háromezermillióért (bár lehet, hogy az utóbbi több, mint ami Európa felszínén található száz év bányászat után), melyet Dávid a templom kincstárának szánt, amikor az felépült; az építkezés költségeit másból fizette. „*A mi országunk a mennyekben van.*” (Fil 3,20) Nehéz oda eljutnod? Akkor meglátod,

ahogy Szent János is (Jel 21,2), miként ereszkedik le a mennyország hozzád. Itt van már a mennyország, Isten egyházában, az ő igéjében, szentségeiben és rendeléseiben. Ezekre tedd fel szíved, az Evangélium ígéreteire, a kiengesztelődés pecsétjeire, és akkor tiéd lesz az a kincs, amely *viaticum*, útravaló arra az időre, amikor elhagyod ezt a világot, és belépsz abba a világba, mely felé tartasz. Mert ahogy a gonosz ember kincset kovácsol magának a bűnből és hiábavalóságból, és Isten kiárasztja rá saját kincseit, ebben a világban a bosszúságát, az eljövendőben pedig a haragját, ugyanígy azok számára, akik az istenfélelem kincsét gyűjtik, a kegyelem és béke kincsei nyílnak meg ebben az életben, és a dicsőség és öröm az eljövendőben. És miután ezekről a meglévő és eljövendő kincsekről is szóltam, berekesztem mondanivalómat.

Thesaurus Dei erga Bonos hic

„*Ez a kincsiünk pedig cserépedényekben van*”, mondja az apostol. Van kincsiünk, tehát miénk már a kegyelem és a béke, a hit, a megigazulás és a megszentelődés, „*de ezek cserépedényben vannak*” (2Kor 4,7), olyan edényben, mely könnyen eltörik. A béke megszűnhet, a kegyelemnek ellenállhatunk, a hit is meggyengülhet, a megigazulás félbemaradhat, és a megszentelődés is lehet tökéletlen. Mi azonban többre vágyunk. Várjuk az örömet és a dicsőséget, és olyan megigazulást és megszentelődést, mely kiteljesedik a megdicsőülésben. A manna megromlott, ha csak egy napig is félretette egy ember,

¹⁷ Vö. Károlinál: „*az alázatosságnak bére az Úr félelme.*”

de a frigiditásban sohasem romlott meg. Az a kincs, amely manna a mennyből, tudniillik a kegyelem és a béke, avas ízű ugyan ebben a világban, de amikor a kegyelem és a béke örömmé és dicsőséggé változik a mennyben, akkor valóra válik. *Sordescit quod inferiori miscetur naturae, etsi in suo genere non sordidetur* (Augustinus), bár természete szerint az, amivel a tisztább fémét ötvözzük, nem szennyes, de mégis beszennyezi a tiszta fémét. [Augustinus] az ezüst és arany példájával él. Bár az ezüst maga is nemesfém, az aranyat mégis beszennyezi. A kegyelem, béke és hit nemes és értékes részei e világi kincsünknek, de ha keverjük őket, vagyis összehasonlítjuk őket a mennyország örömeivel és dicsőségével, ha azt gondoljuk, hogy a földi kegyelmet, békét és hitet itt ugyanúgy megőrizhetjük, mint odaát az örömet és dicsőséget, akkor beszennyezzük, túlságosan is ötvözzük azokat az örömeket és azt a dicsőséget. „*Hasonlatos a mennyeknek országa az elrejtett kincshez*” (Mt 13,44), mondja a mi Megváltónk. De ez lenne minden? Van-e hozzá fogható kincs? Nincs. Mert (hogy ott végezzünk, ahol elkezdünk) a kincs nem más, mint *depositum in crastinum*, gondoskodás a holnapról. A világi ember kincse nem ilyen, hiszen ő nem lehet biztos a holnap felől. Még az istenes ember kincse sem ilyen, legalábbis ezen a világon, hiszen nem tudhatja, hogy a kegyelem, béke és hit napjai holnapig is eltartanak-e. Amikor elértem örömöm és dicsőségem a mennyben, mindezt megtudom, akár már holnap. De milyen messze van az a holnap, hiszen előbb kell hogy beálljon az éjszaka, és van-e éjszaka a mennyben? Nincs, ugyanúgy, mint ahogy az alvilágban nincsen nappal. „*Nem lesz nap a mennyek országában*” (Jel 21,23), így nem fenyeget majd naplemente sem. És mit szóljunk magáról a kincsről? Hiszen a Szentlélek kinyilatkoztatta nekünk, hogy a város falai és utcái színaranyból vannak, hogy az alapzat drágakövekből, és minden kapu igazgyöngy. És a városban rejő kincsről mit szól a Szentlélek? Ez a kincs nem más, mint maga a Szentlélek és a benne való öröm. Amint a Szentlélek az Atyától és a Fiútól származik, de én nem tudhatom, mi módon, ugyanígy ott lesz valami, ami az Atyától, Fiútól és Szentlélektől származik és reám hull, de nem tudhatom, ez mi lesz. És ez a valami nemcsak reám hull, hanem körbevesz és átölel, mert nem alattuk leszek, hanem egy széken ülök a Fiúval, az Atya jobbán és a Szentlélekkel egységben. Az Atya hatalma megigazulttá tesz, és elszáll minden gyengeségem, a Fiú bölcsessége megvilágosít, és megszűnik minden kétségem, a Szentlélek öröme eltölt, és nem érzek már féltékenységet. Ott találok majd az ósatyákat, akik már ötezer éve halottak, és nem mondhatják azt, hogy akár egy perccel régebben vannak ott, mint én. Ott találok az áldott és dicsőséges mártírokat, akik nem *per viam lacteam*, hanem *per viam sanguineam*, nem az ártatlan élet tejes útján léptek a mennyek országába, hanem az erőszakos halál véres útján, és nem versengenek majd velem elsőbbségért, mondván, hogy ők fizetség árán jutottak oda, én pedig csak a megbocsátás által. Ott találok majd a szüzeket is, akik nem vetnek meg engem, hogy én nem vagyok az, hanem a Krisztus Jézustól nyert megigazulásomat hívják majd szüzességnek és teljességnek. Ott minden könnyet letörölnek a szememről, nemcsak a bűnbánat könnyeit, melyeket magamért, vagy az együttérzés könnyeit, melyeket másokért hullattam, de az örömkönnyeket is, hiszen ott nem lesz hirtelen, addig meg nem tapasztalt öröm, hanem minden öröm az enyém lesz, teljesen és mindörökké. Ott Ábrahám nem örül jobban saját üdvösségének, mint az enyémmé, és én sem leszek biztosabb Isten örökkévalósága felől, mint a benne elrejtett örökkévalóságom felől. Ez az a kincs, amelyet a kincsek Istene adjon meg nekünk készpénzben, olyan formában, melyet a pénzverde kibocsát, vagyis ez a világ befogad. Adjon nekünk az Úr földi javakat és készségeket azok helyes használatára, kegyelmet, békét és hitet a lelki haszonra. És őrizzen meg minket e kincsek beteljesüléséig a mennyek örömeiben és dicsőségében Fiának, Krisztus Jézusnak közbenjárása és Szent Lelkének működése által.

Ámen.

Fordította Najbauer Noémi Mária¹⁸

¹⁸ Hálával tartozom Kiss Tamásnak a helyesírás ellenőrzésért és László Leventének a latin idézetek fordításánál nyújtott segítségért, valamint a prédikáció magyar változatának tüzetes és érdekes átolvasásáért, finomításáért.